

אלוף דוד מ' מרכוס

חמש שנים לנפלו

ה"בוס"... בפני ה"בוס" תפקיד קשה, כי עליו להיות ב"24 מקומות, לדבר עם 24 אנשים באותו זמן. הוא פותח בעיה זו ע"י הקמת המטה הכללי. וכו'... והיותו, למען הנצחון — יש להבטיח את הפעלתו של כל אוצר כוח-האדם שבארץ" — יוצא מיקי סטון ל-10 ימים לסייר בארץ, לראות את האנשים שמאחורי הכלים, שהם הקובעים במלחמה.

וכאן נתגלה כי מרכוס הנו קצין-שדה יותר מאשר קצין-מטה. הוא בילה זמנו בחפירות ובשדה ועשה על האנשים רושם בעקשנותו ובהעזתו. באופטימיות שלו, נסך באנשים — כבר בסיורו זה — רגש בטחון, כי הנצחון, במובנו הרחב, בוא-יבוא.

"כלים ואימון!" "כלים ואימון!" — זה הדרוש לנו להבטחת הנצחון. ועד אז — "הכו מהר! בכל טקטיקה שתוכלו!" כאשר ירד לנגב המנותק, שעמד אותה שעה כמעט על-סף יאוש, סייע — כפי שמעיד אחד ממפקדי הכוחות — להרמת המורל שם והחזיר את האמון בכוחותינו וביכולתנו. "הוא היה אחד מאלה בעלי הבטחון המלא, שנתן לנו, למטה, את בטחונו. והוא שהביאנו למחשבות: לתקוף! לתקוף! לתקוף! לתקוף! לתקוף! השמידו את כוח האויב — אל תסתפקו בכך שתבריחו אותו מעל ישוביכם!"

הוא הסתער מרצונו לקרב. רצה לצאת בראש היחידות לפשיטה על עמדת תותחים מצרית מול עזה — ואחר-כך עם אנשי "יפתח" בגליל.

האנשים שנתקלו בו חלקם דבק בו לאמונה מיד, אך חלק אחר נמנע — לא יכול היה. כי נדמה היה להם כאחד הוזה-הזויות, אשר בעמדה מנותקת, בנגב הנצור, היה שח על התקפות, על כיבושים ונצחון נות — על אפשרויות בלתי מוגבלות, כביכול.

מפורסמים דבריו לשר-הבטחון בחזרו מן הסיור:

קטן-קומה, שמנמן, מהיר-דיבור, מגלגל שיחתו על הכל; שופע מלי-בדיחה, מתלהב, בעל מבט פיקח ופוחת כאחת; ללא כל "דיסטנץ"; ממטיר עליך מאה שאלות ואחת: על תפקידך, על עבודתך, על מפקידך וחברייך — ועל חברותיך. חוקר מה קראת ומה המוסיקה החביבה עליך, מה הישגך הספורטיבי, ומה דעתך על כושר-הלחימה של האויב. ומיד מטיח בך דעתו והשגותיו על אשר אמרת — תומך בדבריך הכא — וסותרם התם, סומך יתדותיו בכללי-מלחמה או משעינו על ציטטות משל שקספיר (ובמאוחר יותר נודע כי אף שירים כתב).

הימים הראשונים לבואו אלינו, ימים של ראשית חריגה מן המחתרת, בטרם היות צה"ל, כאשר ה"הגנה" כבר נתנה רשיונות-מעבר בכבישי הארץ, אך נותני הרשיון בכל זאת חתמו שמם ברשיון בכיר נוי-לואי (מחשש עינאי-בישא של הבריטים, אשר עדיין שזו בארץ).

כאשר נודמנת עמו לראשונה גראה היה "מיק סטון" שונה כל-כך מאדם שעניני-הצבא היו עיסוקו רוב ימיו. בימים הראשונים לבואו, "הסתובב" ב"בית האדום", (בו החל מתגבש ארגונו של המטה-הכללי) בלויית שלמה ר' — הוא אלוף שלמה שמיר, שהביאו מארה"ב — אשר הציג בפניו בהזדמנויות את המפק"דים שניקרו שמה. לראשונה היו תהלים אנשינו אלה, שידעו את מטרת בואו: "אדם, קל" זה הוא שיהיה היועץ להנהגת מלחמתנו הכבדה?"

אך מיקי סטון, האדם שנסינו החדיש היה רב מזה של כל אלה שבאו אלינו, לא הרבה לשהות ב"בית האדום". עינו החדרת ורבת הנסיון הארגוני ראתה מיד את החסר בתחום זה. וכך ניסח אותו: כשבאים לארגן צבא — יש לקבוע ראש מטה, הוא

לבקרים באותם שבועות — הפגיעה והדכדכות פחות מאשר אותנו, והאופטימיזם הצבאי בראיית כוחנו לא פג ולא פחת.

כל הבא לתהות על התפתחות העצמה הצבאית העברית בדורנו — לא יוכל שלא להתעכב על שנים שמרחוק באו, ואשר כל אחד מהם היה במחשמה של עצמה זו ובמחשלי-כוחנו: „הידיד“, אורד וינ-גייט, בימי מאורעות תרצ"ו—תרצ"ח, „מיקי סטון“, הוא האלוף דוד מרכוס במלחמת העצמאות. לרשות הראשון עמדו יותר זמן ויותר הזדמנויות לפעולה ישירה. השני היה עמנו רק זמן קצר ביותר; וזאת, בימי תווה וכוהו של הערכות, כשהוא מתכנן, יועץ, מבסס את הקיים ומעמיקו — ושרוי בצל.

על וינגייט היה מוטל סד השלטון הור בכל כבדו — מה שאין כן סטון, שבזמנו הלכו כבלים אלה ורפו מיום-ליום.

תרומתו של וינגייט היתה בלתי-אמצעית יותר. הוא קבע את העקרונות המקצועיים, את דרך האימון ואת אורח המלחמה הזעירה. הוא הכניס אלינו שיטה חדשה, ביצע, פיקד, שימש דוגמא אישית למפקדים ולטוראים — מחדש, פורץ-תחומים, מהפכני.

מרכוס — נתן את המפתח לביצועם בתוך המלחמה של העקרונות שהנחיל לנו וינגייט. הוא עורר את הרוח, נתן את הכיוון הסקטי להתפתחות שראינו אותה בהמשך המלחמה, ונסך אמונה ללא-אפקופק בנצחוננו. הוא לא פקד בשדה, וגם קצין-מטה לא שימש. תרומתו, בשטח הצבאי, היתה אמצעית יותר משל וינגייט. אך הוא ידע להבליט נכונה אותם הדברים שהיו ידועים לנו. לעומת וינגייט „הפרטיון השיטתי“, היה מרכוס דמות איש-הצבא הסדיר, צבא המתוכנן והמנוהל כחוק.

שניהם „חישלו את הפלדה“ של כוחנו הלחם, שניהם שמו דגש על רוח-הגייסות, על ההעזה, על ההגיונות ועל היחס לחייל-כאדם. ארגון ההגנה קרא את שם וינגייט על בית-הספר למפקדים שקיים בג'וערה.

ייקרא שם מיכאל דוד מרכוס על בית-הספר למפקדי פלוגות או גדודים של צה"ל — שאלוף מרכוס עשה למען הקמתם בעצם מלחמת השחרור.

„יש לכם חיל-רגלים טוב ביותר, חסרים לו רק נעלים וציוד כבד במידה הדרושה. תנו לו שני אלה — ויהיה לכם הצבא הטוב ביותר בעולם.“

אך מפתיע הדבר, כיצד השתחרר מהר כל-יך ממדרי הצבא הגדול בו שירת — ונכנסו ישיר לתוך הענין ה„קטן“ שלנו. היה דבר אחד שבפניו עמד בדחילו — זה ענין המחותרת, שעדיין היה הכרח להקפיד עליה. הוא ידע וחש כי כאן מושגיו אינם שלמים; וכן חש כי אין-הופכים מחותרת לצבא ביו-לילה. הוא אמר, וחזר ואמר: „לא תהיה טעות גדולה יותר מלהביא גנרל שיעמוד בראש ההגנה. גנרל זקוק למטה-עוזרים רב. דברים כאלה לא יקומו פת-אום. יש לתת להם לצמות מאליהם.“

„בעין-המאמן“ שלו (הוא שימש מפקד בסיס-אי-

22.2.1901 — 10.6.1948

מון לאנשי ריינג'רים בדיביזיה שלו) ראה כי דרוש לנו אימון של מפקדי-פלוגות ומג"דים — ואף למ"מים דרוש ליטוש-קרבי. הוא הטיל על עצמו הכ-נת חומר-ההדרכה למפקדים. כמהירות מדהימה החל מביא, מדי-בוקר, לבנין המטה (או לבנין בנק אפק — שאחת מעבודותיו הוצבה לעזרתו) את פרי כתיבת הלילה, שהגיעה בזמן קצר לכתב-יד בהיקף של 700 עמוד גדולים. בעבודותיו דן בארגון יחידות, בתפעול מתקדם של כלי-נשק, בתוכניות של הגנה ושל התקפה באזורי הגבול ובאזור הגבעי של סביבת ירושלים — בארגון המטה הכללי ותפקידיו; ועוד.

חומר ההדרכה שלו שימש בסיס ויסוד שעליו בנו — ואותו השלימו, שיפרו והרחיבו — כל אלה אשר באו לטפל בהדרכה בצה"ל אחריו.

האלוף מרכוס תבע יתר תשומת לב לחייל, לפרט, לתנאי חייו ולנוחותו. הוא היה משוכנע כי שום צבא אחר, בן כל עם שהוא, לא היה מחזיק מעמד אף שבוע אחד בתנאים דומים. מכאן הערכתו הרבה את ההגנה על החינוך הטוב שנתנה לחבריה. האלוף מרכוס העריך את גורם רוח-הגייסות (ה„מוראל“) — וזה היה גורם אשר תמיד חשנו כי אין בו מחסור בשורותינו.

בואו חל בימי תהירוּבוּהו ארגוני. הוא סייע בפתרון הקמת המטה, על בסיס ארגוני ההולם את צרכיו של צבא קם ונוצר, ובהטוית דרך להתאמת מפקדים לתפקידם. מכות וכשלונות, שהיו מנת חלקנו חדשים